IL-KNISJA TA' SAN GWANN

MINN MONS. PROF.
ARTURO BONNICI

Illum deherli li bħala artiklu tas-soltu nagħtikom id-diskors li għamilt San Ġwann nhar il-Ħamis fl-okkażjoni ta' għeluq l-400 sena mit-tqegħid ta' l-ewwel ġebla ta' din il-Knisja storika, monumentali u artistika. Żmien ilu kien tkellem fuqha f'artikoli sbieħ u studjati Mons. Kan. Teżorier Pawlu Butigieg. Fl-artikolu tiegħi ssibu ħwejjeġ li ġa qal hu — għax dak li ġara ma tistax tgħid li ma ġarax — iżda xi ħaġa ġdida ssibu wkoll.

Malli, fl-1530, waslu Malta, il-Kavallieri Ospitalieri ta' San Gwann waqqfu r-residenza tagħhom fil-Birgu, il-Belt Ewlenija ħdejn il-baħar, u bdew jużaw il-Knisja ta' San Lawrenz bħala Knisja Konventwali tagħhom.

Fl-1559 ddeċidew definitivament li jgħammru għal dejjem f'Malta. Għalhekk bdew jaħsbu biex jibnu hemmhekk, flimkien ma Palazzi oħra, il-Knisja tagħhom u jiddedikawha lill-Patrun tal-Ordni. Kavallieri u kbarat maltin, fosthom l-Isqof Mons. Duminku Cubelles, offrew flus għal dak il-għan.

Iżda, meta wara l-Assedju l-Kbir tal-1565, il-GM. La Vallette u l-Kunsill tiegħu qatgħuha li jibnu belt ġdida fuq l-għolja Xeberras, dak il-proġett iġġenneb, biex il-knisja konventwali tinbena fiha.

LA VALLETTE RA BISS IL-BIDU

Il-bini tal-Belt inbeda taħt l-imsemmi Granmastru, li għalih kellha tissemma "La Vallette", li kellu x-xorti biss li jara dak il-bidu. Fl-20 ta' Novembru 1569, il-Kapitlu tas-Sittax, taħt il-Grammastru, Pietru del Monte, iddekretaw li knisja konventwali, dedikata lil San Ġwann, tinbena, kif xieraq, fil-Belt Valletta. Ħdejha kellu jitħalla spazju kbir biżżejjed biex tinbena fuqu d-dar tal-Gran Pirjol bil kmamar għall-Kappillani tal-Ordni magħha, u tinżamm parti minnu għal zuntier spazjuż magħluq. Fl-1571, l-Ordni telaq mill-Birgu u waqqaf is-Sede fil-Belt il-Ġdida.

Mal-mewt tal-Grammastru Del Monte, laħaq floku Jean Levesque de la Cassiere, gwerrier qalbieni li salva l-istandard tal-Ordni fil-ħbit ta' Zara tal-1552, bniedem dixxiplinat u sever ftit iżżejjed, imlaħħaq Marixxal tal-Lingwa ta' Alvernja, magħruf għall-ħila tiegħu fil-Kunvent u fil-Qrati ta' l-Ewropa.

POST AKTAR ĊENTRALI

Malli ħa f'idejh ir-riedni tal-Ordni ssokta bil-ħeġġa l-bini tal-Belt il-Gdida. Kiteb fuqu l-istoriku Bartolomeo Dal Pozzo: "Qalb il-ħsejjes tal-armi torok u t-tilwim fil-Kunvent, imkebbes bi ħrara reliġjuża u b'tieba, beda l-bini tal-Knisja Konventwali Ewlenija fl-1573".

Kien inqata' għall-ewwel li l-knisja tinbena ma ġenb l-Isptar tal-Ordni, ħdejn Sant'Iermu; iżda inħaseb wara li dak il-post, f'tarf il-Belt, kien imġenneb wisq u li d-daqq tal-qniepen kien ser jiddisturba lill-morda tal-Isptar. Għalhekk, ingħażel post aktar ċentrali u iżjed fil-għoli. L-art magħżula kienet ġa ngħatat lil Anġelus u Manoli Metaxi, Papassi tal-Kommunita Griega li ġiet mal-Kavallieri minn Rodi. L-Ordni tahom minn flokha biċċa art oħra.

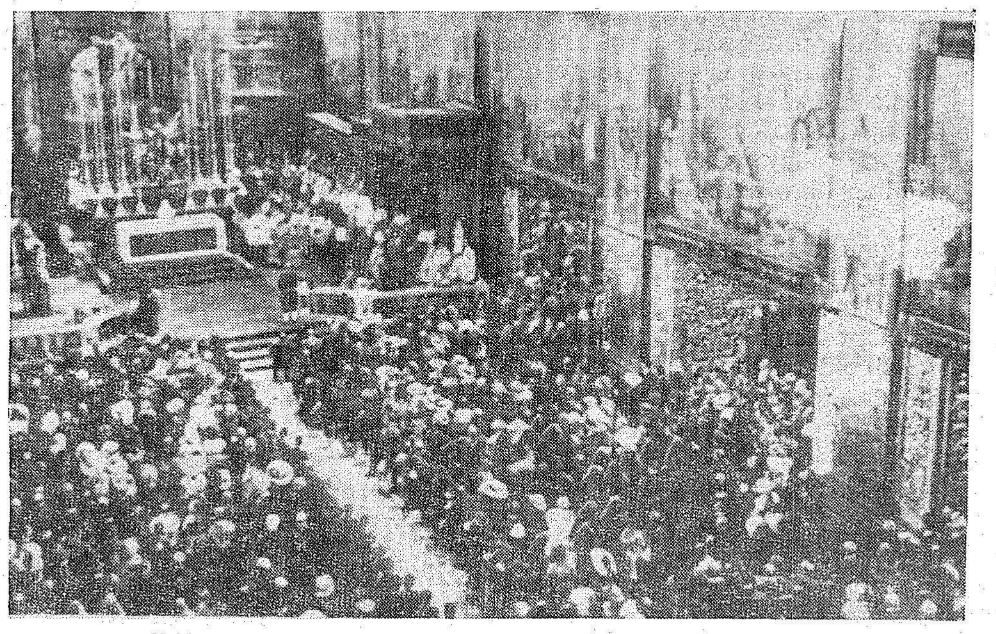

Il-Kon-Katidral minn ġewwa waqt funzjoni reliġjuża.

Il-Knisja ġiet disinjata fuq dik ta' Rodi mill-Arkitett u Nġinier tal-Ordni, il-magħruf Malti Glormu Cassar. Jingħad li fl-ewwel proġett tiegħu l-knisja kellha tkun akbar milli hi: il-korsija kellha tasal sad-dahar tal-kor u minn hemm il-ġewwa kellu jinfirex il-presbiterju bil-Kor imgħaqqad b'kuritur mal-Palazz Magistrali. Minħabba f'diffikultajjiet tekniċi, dak il-proġett l-iżjed grandjuż kellu jintelaq u wieħed jikkuntenta bil-qies li għandna llum. Skrizzjoni fuq il-bieb il-kbir tgħid li l-ewwel ġebla tqegħdet fl-1 ta' Novembru 1573 u l-bini ntemm fit-22 ta' Gunju 1577. Ma sibt ebda deskrizzjoni tat - tqegħid tal-ewwel ġebla.

Il-faċċata imżejna tal-Kon-Katidral.

TGHADDI F'IDEJN IL-KLERU MALTI

Mgħallem minn dak li ġara qabel, meta l-Kavallieri tkeċċew l-ewwel minn Cipru, imbagħad minn Rodi imbeżżgħa li dan seta' jiġri wkoll għal darb'oħra u jitkeċċew ukoll minn Malta, La Cassiere għamel testment fit-23 ta' Novembru 1577 fl-atti tan-Nutar Mattew Briffa u fih niżżel li f'każ li l-Ordni, fil-ġejjieni, kellu jħalli Malta, il-Knisja Konventwali ta' San Gwann kellha tgħaddi f'idejn il-Kleru ta' Malta biex juffiċċjawha huma.

Fil-ħerqa tiegħu li jara l-knisja, biex ngħidulha hekk, "tiegħu" kkonsagrata, il-Grammastru ma kellux sabar jistenna n-nomina ta' Mons. Gargallo, li kien ġa ġie preżentat għall-Veskovat ta' Malta flok il-mejjet Mons. Martinu Royas. Kiseb għalhekk Brevi Appostoliku li ta s-setgħa lill-Mons. Ludoviku de Torres, Arċisqof ta' Monreale, biex jagħmel il-konsagrazzjoni. Fl-20 ta' Frar 1578 il-Knisja ta' San Gwann f'Malta ġiet ikkonsagrata bħala l-Knisja Ewlenija Konventwali u Parrokkjali tal-Ordni kollu Gerosolmitan bi privileġġi veskovili; immedjatament soġġetta għas-Santa Sede.

Bil-kunsens tal-Kapitlu, fl-20 ta' Diċembru 1578, l-istess Grammastru ddeċieda li jiddota wkoll lil dik il-knisja b'ġidu, biex jistgħu fiha jsiru l-funzjonijiet kull jum matul is-sena. Għal dan il-għan huwa ħalla xi għelieqi u ġid ieħor li wiret minn Luka Xara, Dekan tal-Katidral, u dak li kiseb mill-konfiska ta' nofs il-ġid tal-eretku Mattew Falzon

MITEJN SENA TA' PIKA QADDISA

Għal 220 sena Grammastri u Kavallieri, b'pika qaddisa, għanew mill-aħjar li setgħu din il-Knisja b'fided u dehebijiet u żejnuha b'xogħolijiet tal-aħjar skulturi taż-żmien bħal Mazzuoli, Soldani Benzi, Pradier, Gagini, u tal-aħjar pitturi, bħal Preti, Caravaggio, Favray Brescianone, Penni, b'arrtal l-aktar prezzjuż, don tal - Granmastru Gregorju Carafa u b'sett arazzi, maħdumin fit-Tapezzerija Belġjana ta' De Vos, don tal-GM Ramon Verellos.

Meta Napuljun, fit-tnax ta' Gunju 1798, ħa l-ħakma ta' Malta minn taħt idejn il-Kavallieri, f'wieħed mill-ewwel atti tiegħu, li ħareġ l-għada, huwa qiegħed il-Knisja Konventwali ta' San Gwann għad - dispożizzjoni tal-Isqof biex isservi ta' Konkatedral. L-oriġinal ta' dak l-att iffirmat minnu stess jinsab fl-Arkivju tas-Segreterija Arċiveskovili. Tlitt ijiem wara, il-General ordna li mill-20 kanonku tal-Kattidral, 15 kellhom iservu fil-Knisja ta' San Gwann u l-5 l-oħra fil-Katidral.

L-irfiegħ ta' Knisja għal dinjita' mill-Awtorita Civili biss, hija att antikanoniku u invalidu, għalhekk għat-talba tal-Isqof Labini, Mons Michele di Pietro, Delegat Appostoliku f'Ruma, għan-nom tal-Papa Piju VI li kien miżmum priġunier tal-Franċiżi f'Valenzja, irratifika dak l-att u għolla kanonikament dik il-knisja, provviżorjament, għall-Knisja Konkatidrali ta' San Gwann u San Pawl.

Fis-27 ta' Jannar 1816, il-Papa Piju VII għolla l-Knisja ġa Konventwali tal-Ordni Gerosolmitan għad - dinjita' ta' Knisja Konkattedrali "ad beneplacitum S. Sedis" bl-unuri u l-prerogattivi kollha ta' katidral.

IL-KNISJA MISRUQA

Napuljun, filwaqt li ta l-knisja ta' S. Gwann lill-Isqof, ħatfilha d-deheb u l-fided u ħalla biss dak li kien jintuża ta' kuljum u ħa wkoll taħt idejh ir-renti tal-fundazzjonijiet u tal-bini ta' dik il-knisja, kollox a favur tar-Repubblika Franċiża.

Meta, fit-3 ta' Settembru 1800, il-Franċiżi tkeċċew minn Malta, u daħlu 'flokhom l-Ingliżi l-Isqof Labini

(Ikompli fil-paġna 22)

IL-KNISJA TA' SAN GWANN

(Jaqbad mill-paġna 5)

ħaseb li kien wasal iż-żmien biex dik il-knisja bid-dotazzjoni kollha tagħha taqa' f'idejn id-Djoċesi. Iżda l-Amministratur Civili, kif ordnalhom Sir Alexander Ball, żammew f'idejhom il-bini u l-fondazzjonijiet kollha tal-Knisja, għar-raġuni li l-Kuruna Ngliża rriservat il-jeddijiet kollha li kien igawdi l-Grammmastru f'Malta bħala Sovran.

M swewx quddiemu l-argumenti tal-Isqof: (1) li dik il-knisja kienet tappartjeni lill-Grammastru bħala Kap ta' Ordni Reliġjuż; (2) li, wara t-tluq tal-Ordni s-Santa Sede ħatret ukoll lill-Isqof Delegat Appostoliku għall-knejjes ta' Ordni Gerosolmitan fid-djoċesi; (3) u li l-Fundatur tal-Knisja ried li, fil-każ tat-tluq tal-Ordni minn Malta, il-knisja taqa' f'idejn il-kleru Malti.

Fl-1812, waslet hawn Malta Kummisjoni Rjali biex tistħarreġ dwar il-qagħda tal-Gżira. L-Isqof Mattei qiegħed quddiemha l-kwestjoni ta' San Gwann; iżda l-Kummissjoni kitbet li r-renti u d-dotazzjonijiet ta' San Gwann huma kbar ħafna u l-Kuruna Ingliża ma kellhiex iċċedihom. Is-sena ta' wara, il-Gvern Ingliż ordna lill-Gvernatur Maitland biex jiċħad kategorikament il-jeddijiet tal-Isqof fuq dawk ir-renti u dotazzjonijiet.

Il-Gvern Ingliż u, warajh, il-Gvern Malti baqgħu jamministraw favur tagħhom il-ġid tal-Knisja ta' San Gwann u jaħsbu fl-istess ħin għall-manutensjoni tal-bini u għall-provvista ta' ħwejjeġ meħtieġa għall-lokal u, barra minn f'xi każ rari, dejjem ħassew l-obbligu morali li jirrispettaw ir-rieda tal-Isqof u tal-Kapitlu Katedrali f'dak li jsir jew ma jsirx sija fil-knisja. kif ukoll madwarha Filwaqt li, kif jidher, la l-Isqof u lanqas il-Gvern ma ċedew il-jedd tal-proprjeta tal-knisja, huma sabu mezz ta' relazzjoni tajba bejniethom. Nittamaw li dan il-ftehim ma jiġi qatt nieqes.

X'ĠARA U X'SAR F'SAN ĠWANN

X'rat u x'semgħet din il-Knisja ta' San Gwann? Fiha ntgħażlu l-Granmastri tal-Ordni u ġew ikkonsagrati Isqfijiet. Kavallieri bid-daqqa tax-xabla fuq spalthom ġew maħtura bi stqarrija difensuri tal-Fidi Nisranija. U Isqfijiet b'idejhom mifruxa nizzlu fuq żgħażagħ l-Ispirtu s-Santu u bagħatuhom ixandru l-Bxara t-Tajba. Hawn inġabru fil-hemm u fil-mard, fil-għaks u fil-ħbit, missirijietna ħa jitolbu ħniena 'l Alla u l-għajnuna tal - Madonna. Minn hawn ħarġu proċessjonijiet solenni u hawn daħlu pellegrinaġġi kbar u devoti. Hawnhekk infetħu Kongressi Kattoliċi Nazzjonali u Internazzjonali u saru ċelebrazzjonijiet Centinarji grandjużi. Hawnhekk għadna niltaqgħu ħa nroddu ħajr lil Alla għar-rebħiet u s-suċċessi tagħna, u ħa niftakru f'dawk li mietu għalina.

Din hi fil-qasir l-istorja tal-Knisja Konventwali tal-Ordni glorjuż Gerosolmitan, illum Knisja Konkatedrali ta' Malta, il-ġisem fejn l-aktar jinħass it-taħbit tal-qalb nisranija ta' Malta.